

Sabık Başvekiliden Mektup (!) Var: Hüseyin Rauf (Orbay) Bey'in Ülkenin Durumuna Dair Kaleme Aldığı Değerlendirmeler

A Letter (!) from the Former Prime-Minister: Hüseyin Rauf's (Orbay) Assessments on Matters of the Country

Selim Ahmetoğlu

Dr. Öğretim Üyesi, Samsun Üniversitesi, Tarih Bölümü
ORCID: 0000-0002-1919-3944, E-Mail: selim.ahmetoğlu@samsun.edu.tr

Makale Türü Belgeler • Documents
© Yazar(lar) / Author(s) | CC BY- 4.0

Mektup, bir edebî tür olmasının yanı sıra aynı zamanda birincil tarihi kaynak özelliği de taşımaktadır. Yazan kişinin duygu, düşünce ve gözlemlerini uzaktaki muhatabına aktarmak için kullanılan bir yazım türü olan mektup özellikle, Sultan II. Mahmut döneminde kurulan düzenli posta teşkilatının ardından daha da önem kazanmıştır. Siyasi şahsiyetlerin birbirine yazdıkları mektuplar, bu kişilerin herhangi bir konu hakkındaki görüşlerini birbirlerine aktarmalarına imkan sağladığı gibi birbirleriyle ilişkilerinin niteliğini de yansıması bakımından özellikle tarih araştırmacıları için büyük bir öneme sahiptir. Bu yazıda incelenecek olan mektup formatında kaleme alınmış belgeler, sabık Başvekil Hüseyin Rauf Bey'in istifasının ardından çıktığı yurt gezisinde uğradığı yerlerde gördükleri ve halkla yaptığı görüşmeler neticesinde oluşan izlenimlerini yeni başvekil Ali Fethi Bey'e ve İktisat vekili Mahmud Esad Bey'e hitaben kaleme aldığı değerlendirmeleri içermektedir. Bu belgelerdeki değerlendirmeler, Hüseyin Rauf Bey'in kaleme aldığı ve *Cehennem Değirmeni* adıyla yayınlanan hatıralarında yer almamaktadır. Bu nedenle zikredilen belgeleri temel alan çalışmamızın literatüre orijinal bir katkı sağlayacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Böylelikle, yeni Türk devletinin kuruluş sürecinde yaşananlara dair mevcut literatüre küçük de olsa bir katkı yapılacaktır.

Hüseyin Rauf (Orbay) Bey, II. Meşrutiyet döneminde Türk kamuoyunun yakından tanıma fırsatı bulduğu önemli bir isim olarak karşımıza çıkmaktadır. Sultan II. Abdülhamid döneminin önemli isimlerinden olan Mehmed Muzaffer Paşa'nın oğlu olan Hüseyin Rauf Bey, Bahriye Mektebi'ni bitirdikten sonra Osmanlı donanmasında önemli hizmetler vermiştir.

31 Mart İsyanı'nı bastıran Hareket Ordusu'na katılan subaylardan biri olan Hüseyin Rauf Bey, bu sırada Mustafa Kemal ve İsmet Beylerle tanışmıştır. Türk kamuoyu onun adını özellikle Balkan Savaşları sırasında Yunan ve Bulgar donanmalarına karşı Hamidiye kruvazörü ile verdiği mücadele ile duymuştur. O, İttihat ve Terakki'nin propagandası ile Hamidiye Kahramanı olarak anılmaya başlamış, Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı ordusunun farklı birimlerinde görev yapmıştır. Talat Paşa Hükümeti'nin istifasının ardından kurulan Ahmed İzzet Paşa hükümetinde Bahriye Nazırı olarak görev alan Hüseyin Rauf Bey, Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'ndan çekilmesini sağlayan 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekesi'ne Osmanlı Devleti

adına imza koyan isimdir. Bu olayı, kendi kariyerinde kara bir leke olarak gören Hüseyin Rauf Bey, mütarekenin imzalanmasının ardından İtilaf Devletlerinin işgallere başlaması üzerine, mütarekeden on üç gün sonra, tüm görevlerinden istifa ederek Mustafa Kemal Paşa ve Ali Fethi Okyar ile birlikte hareket etmeye başlamıştır.¹

Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a geçmesinin ardından, Hüseyin Rauf Bey 24 Mayıs 1919'da Bandırma üzerinden Anadolu'ya geçti. Kendisi de Çerkes kökenli olan Hüseyin Rauf Bey, Çerkeslerin yoğun olarak bulunduğu Balıkesir, Salihli, Ödemiş, Aydın, Nazilli, Afyon bölgelerini gezip Ege bölgesindeki durumu gözden geçirdikten sonra önce Ankara'ya ardından da Amasya'ya, Mustafa Kemal Paşa'nın yanına gitmiştir. Amasya Genelgesi'nde imzası olan isimlerden biridir. O, Erzurum ve Sivas Kongrelerine katılmış, Heyet-i Temsiliye'nin ikinci başkanı olarak görev yapmıştır. Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nde Felah-ı Vatan grubunun liderliğini yapıp Misak-ı Milli'nin mecliste kabul edilmesini sağlayanlar arasında yer alan Hüseyin Rauf Bey, İngilizlerin 16 Mart 1920'de İstanbul'u resmen işgal edip tutukladıkları ve Malta adasına sürgüne gönderdikleri isimler arasında yer almıştır.²

1921 yılında serbest kalmasının ardından Ankara'ya geçen Rauf Bey, TBMM'de önce Nafia (Bayındırlık) Vekili sonra da Ali Fethi Bey'in Mustafa Kemal Paşa'ya tavsiyesi üzerine başvekil seçilmiştir.

Büyük Taarruz'un zaferle sonuçlanması ve Mudanya Ateşkes Antlaşması'nın ardından Lozan'da toplanacak olan barış antlaşması müzakerelerine gidecek heyete başkanlık etmek isteyen Hüseyin Rauf Bey, bu görevin İsmet Paşa'ya verilmesi üzerine, Mustafa Kemal Paşa ile bir kriz yaşamıştır. Hüseyin Rauf Bey, Osmanlı Devleti'nin idam fermanı olarak değerlendirilen ve kendisinin de imzalamak zorunda kaldığı Mondros Mütarekesi'ni siyasi kariyerinde kara bir leke olarak görüyordu. Zafer kazanıldığı sırada görevde olan hükümetin başı olarak Lozan'daki barış görüşmelerine katılmak ve buradan elde edeceği başarılarla kariyerindeki Mondros lekesini silmeyi ümit ediyordu. Lakin Mustafa Kemal Paşa, daha bağımsız hareket etme ihtimali olan Hüseyin Rauf Bey yerine kendi direktiflerine harfiyen uyan İsmet Paşa'nın Lozan'a gidecek olan heyete başkanlık etmesini uygun görmüştü. Bunun üzerine İsmet Paşa'nın yürüttüğü Hariciye Vekilliği görevini de vekaleten üzerine alan Başvekil Hüseyin Rauf Bey ile İsmet Paşa arasında da Lozan görüşmeleri sırasında oldukça soğuk rüzgarlar esmiştir.³

Lozan görüşmelerinin tamamlanıp nihai antlaşma metninin ortaya çıkması üzerine İsmet Paşa, antlaşma metnini imzalamak için onay almak amacıyla Hüseyin Rauf Bey'e gönderdiği telgrafların cevapsız kalması üzerine doğrudan Mustafa Kemal Paşa ile irtibata geçip onay almıştır. Müzakere sürecinde yaşanan çekişmelerin ardından, Hüseyin Rauf Bey, Lozan dönüşü İsmet Paşa'yı Ankara'da karşılayanlar arasında yer almamak için başvekillik görevinden istifa etmiş ve

¹ Hüseyin Rauf Orbay'ın hayatı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Rauf Orbay, *Cehennem Değirmeni: Siyasi Hatıralarım*, c.1-2 (İstanbul: Emre Yayınları, 1993)

² Mustafa Alkan, "Hüseyin Rauf (Orbay) (1880-1964)," *Atatürk Ansiklopedisi*. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/huseyin-rauf-orbay-1880-1964/>, erişim: 01 Ekim 2024)

³ Alkan, "Hüseyin Rauf (Orbay) (1880-1964)."

ardından da yurt gezisine çıkmıştır. Hüseyin Rauf Bey'den boşalan başvekillik koltuğuna Ali Fethi (Okyar) Bey getirilmiştir.⁴

Bu yazının konusunu oluşturan belgelerin incelenmesinden anlaşıldığına göre Hüseyin Rauf Bey, gözlemlerini mektup formatında kaleme alarak telgraf ile Türkiye Büyük Millet Meclisi İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti Kalem-i Mahsus Müdürü, yani günümüz diliyle söylersek Başbakanlık Özel Kalem Müdürü, Hayati Bey'e göndermiş ve onun aracılığıyla Ali Fethi Bey ve Mahmud Esad Bey'e iletilmesini rica etmiştir. Elimizdeki belgelerin üzerinde Türkiye Büyük Millet Meclisi İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti Kalem-i Mahsus Müdüriyeti anteti bulunmaktadır. Ayrıca ikinci belgede, Hayati Bey'den bu telgrafnamenin Mahmud Esad Bey'e, özel olarak verilmesini rica ettiği görülmektedir. Bu belgeleri içeren arşiv dosyalarının T.C. Devlet Arşivleri Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı kataloglarındaki özetlerinde mektup ifadesi geçse de mektup tarzında kaleme alınmış bu değerlendirmelerin telgraf yolu ile iletildiği, telgraf yolu ile gelen bu değerlendirmelerin TBMM'de antetli evraka kopyalanarak muhataplarına ulaştırıldığı anlaşılmaktadır.

İlk olarak, Hüseyin Rauf Bey'in Konya'da Ali Fethi Bey'e hitaben 24.08.1339 (24.08.1923) tarihini atarak kaleme aldığı değerlendirmeleri ele alacağız. Hüseyin Rauf Bey, seyahati sırasındaki gözlemlerini Ali Fethi Bey'e aktarmayı bir görev bildiğini ifade ettikten sonra halkın genelinin barış antlaşmasının imzalanmasından çok memnun olmasına rağmen özellikle mevcut asayişsizlik durumundan çok mağdur olduklarını yazmaktadır. Özellikle, sebeplerinin hükümetçe de gayet iyi bilindiğini ifade ettiği Jandarma teşkilatının yetersizliğini, yeni yönetimin başarısızlığı olarak göstermek isteyenlerin bulunabileceğinden bahseden Hüseyin Rauf Bey, jandarmaların asker kaçaklarını belirleme ve takip etme meselesinde rüşvet aldıklarını kaydetmektedir. Asker kaçağı olmayanlardan da tutuklama tehdidiyle para alınmaya çalışıldığı ve bazı askerlik şubelerinin yolsuzluklarından çok sayıda şikâyetin kendisine bildirildiğini ifade eden Hüseyin Rauf Bey, hükümetin bu konuda acil çözüm bulması gerektiğini belirtmektedir.

Ardından, Hüseyin Rauf Bey, İstiklal Harbi sırasında ordunun ihtiyaçlarını karşılayabilmek için uygulamaya konulan Tekalif-i Milliye uygulaması sırasında halktan alınanlar karşılığında verilen mazbataların aşar vergisine sayılmasının halk arasında büyük bir memnuniyet doğurduğunu zikretmektedir. Bu uygulama yüzünden o yıl hükümetin aşar vergisi gelirlerinde biraz azalma olacaksa da halkın çok rahatlayacağını ifade etmektedir. Bununla birlikte, Tekalif-i Milliye sırasında el konulan ulaşım araçlarının geri iade edilmemesinin ise hak sahiplerinin geçim sıkıntısına neden olduğunu ve bunun da şikâyetleri arttırdığını ifade eden Hüseyin Rauf Bey bu konuda da hükümetin bir çözüm yolu bulması gerektiğini vurgulamaktadır.

Hüseyin Rauf Bey'in bir diğer değerlendirmesi Konya ve çevresindeki hapishanelerin durumu hakkındadır. Hapishanelerin ihtiyaç duyduğu bütçelerin gönderilememesinin hem mahkumların yetersiz beslenme nedeniyle çeşitli hastalıklara yakalanmalarına hem de hastalananların sağlık kontrolüne götürülememesine neden olduğunu belirtmektedir. Maddi imkansızlıkların hapishanelerdeki yaşam koşullarını çok kötüleştirdiğini ifade eden Hüseyin Rauf

⁴ Alkan, "Hüseyin Rauf (Orbay) (1880-1964)."

Bey, bu durumun adliye mekanizmasının düzgün işleyişine zarar verdiğini ileri sürmektedir. Özellikle Aksaray Hapishanesini gezdiğini söyleyen Hüseyin Rauf Bey burada gördüklerinden çok etkilendiğini, buradaki mahkumların durumunun beklediğinden de kötü olduğunu yazmaktadır. Sağlık kurallarına kesinlikle dikkat edilmediğini, ileri seviyede frengili bir hastanın diğer mahkumlarla aynı ortamda bulunduğunu bizzat gördüğünü aktarmaktadır. Hüseyin Rauf Bey, bir hâkimin kendisine bu hapishanede önceki yıl yetmiş kişinin sağlıksız yaşam koşulları nedeniyle hayatını kaybettiğini söylediğini aktarmaktadır. Hüseyin Rauf Bey'in değındiğı bir diğer husus ise uzun süre tutuklu olmalarına karşın bir türlü iddianameleri yazılıp yargılamaları yapılmadığı için mağdur olan kişilerin varlığıdır. Hapishanede karşılaştığı bir kişinin henüz iddianamesinin yazılmadığı ve yargılanmasına da başlanmadığı halde üç yıldır tutuklu olduğunu aktaran Hüseyin Rauf Bey, bu konu ile ilgilenmesi gereken Koçhisar ilçesindeki savcının görevini suistimal ettiğini ileri sürmektedir.

Hüseyin Rauf Bey'in Konya ve çevresi hakkındaki gözlemlerinde değındiğı bir diğer başlık ise tarım ve sulama meselesidir. Konya'nın Çumra ilçesine giderek buradaki sulama tertibatını bizzat yerinde gördüğünü söyleyen Hüseyin Rauf Bey, büyük bir masrafla oluşturulmuş olan bu tesisin önemli bir bölümünün dokuz yıllık savaş sonunda işlevsiz kaldığını, su kanallarının tıkanmış olduğunu belirtmektedir. Kanalların tıkanması nedeniyle bazı bölgelerde taşkınların yaşandığı ve bunun da bataklıkların oluşmasına neden olduğunu aktarmaktadır. Beyşehir Gölü'nün su seviyesini düzenleyerek Konya Ovası'nın su altında kalmasını engelleyen Karaviran Gölü'nün seviyesini düzenleyecek olan su bendinin önünün tamamen dolmuş olmasının yakın zamanda büyük problemler doğurabileceği uyarısını yapmaktadır. Hüseyin Rauf Bey'e göre sonbahar ve kış aylarında şiddetli yağmurlar yağarsa suların kontrolü mümkün olamayacağı için Konya Ovası'nın sular altında kalması tehlikesi bulunmaktadır. Bu nedenle bahsedilen sulama kanallarının ve bendlerin temizlenmesinin çok acil ve çok önemli olduğuna dikkat çekmektedir. Hüseyin Rauf Bey, bu problemi çözmek için de bir öneride bulunmaktadır. Buna göre, bölge halkından altı aydan daha az bir süre bakaya kalmış olanların bayındırlık müdürlüğünün emrine verilerek amele taburları oluşturulup sulama kanallarının temizletilebileceğini öneren Hüseyin Rauf Bey, böylece hem büyük bir felaketin önlenebileceğini hem de bu mesele normal yollarla çözülmeye kalkıldığında harcanması gereken dört-beş yüz bin lira gibi büyük bir paradan tasarruf edilebileceğini ileri sürmektedir.

Hüseyin Rauf Bey, Konya çiftçilerinin kendisine ilettikleri bir diğer problemi de Ali Fethi Bey'e aktarmaktadır. Buna göre, demiryolları idaresinin mevcut ücret politikası nedeniyle kendi unlarının İstanbul'da Amerikan unlarıyla rekabet imkanının kalmadığını ifade eden çiftçiler, bu durumun devamı halinde ekonomik olarak çok büyük sıkıntılar yaşayacaklarını söylemekte ve hükümetin bir an önce gerekli düzenlemeleri yapmasını beklemektedir. Bu konuda hükümetin bir girişimde bulunmasının faydalı olacağını belirten Hüseyin Rauf Bey, sulama alanlarında bir ziraat mühendisinin görevlendirilmesinin de çok yerinde olacağını vurgulamaktadır.

Hüseyin Rauf Bey'in Konya'dan sonra geçtiğı İzmir hakkındaki değerlendirmeleri 29.08.1339 (29.08.1923) tarihini taşımaktadır. Bu değerlendirmeler de Riyaset Kalem-i Mahsus Müdürü Hayati Bey aracılığıyla nihai muhatabına iletilmek üzere kaleme alınmıştır. Bu

değerlendirmelerin nihai muhatabı ise dđnemin İktisat Vekili Mahmut Esad Bey'dir. Bu değerlendirmelerin konusu ise İzmir ve çevresinin önemli tarım ürünlerinden biri olan incir ticareti hakkındadır. O, metinden anlaşıldığına göre İzmir'de Mahmud Esad Bey ile ortak arkadaşları olan, Kazım Nuri ve Nizami Beylerin kendisini ziyaret geldiklerini belirtmektedir. Bunun ardından bu iki ismin Mahmud Esad Bey'e iletilmek üzere Őikayetlerini kendisine aktardıklarını ve aracı olmasını rica ettiklerini ifade etmektedir. Kazım Nuri ve Nizami Beylerin ifadesine göre İzmir'de yıllardan beri kökleşmiş bir grup yerli gayrimüslim ve yabancı tüccar, ülkeye büyük gelir sağlayacak incir ticareti üzerinde çeşitli entrikalar çevirmektedir. Hüseyin Rauf Bey, iki ismin kendisine aktardığına göre bu grupların piyasaya yüklü miktarda incir yığıarak fiyatların çok fazla düşmesini sağlayıp büyük karlar elde ettiğini, yerli üreticilerin ise büyük mağduriyetler yaşadığını ifade etmektedir. Bu durumun tek çaresi olarak da i kesimlerden İzmir'e incir sevkiyatının kontrol altına alınarak piyasaya bir anda çok fazla incir girmesinin engellenmesi ve böylece fiyatların gerçek seviyelerinde kalmasının sağlaması olduğu ileri sürülmektedir. Bu durumun kısa bir süre uygulanması sonucunda fiyatların iki gün içinde dengelendiğini belirten Hüseyin Rauf Bey, Mahmud Esad Bey'in bu konu ile ilgilenmesini rica etmektedir. Ona göre, Mahmud Esad Bey'in bu konu ile acilen ilgilenip gerekli göreceği tedbirleri alması üzerine piyasa dengelenecek ve İzmir, o günlerde ekonomik anlamda ihtiyaç duyduğu hükümetin yardımına kavuşmuş olacaktır. Hüseyin Rauf Bey, İzmirliilerin bu konuda beklenti içinde olduklarını ifade ederek sözlerine son vermektedir.

Sonuc olarak, Hüseyin Rauf Bey'in değerlendirmelerine konu olan hususların Cumhuriyet'in ilanının arefesinde genç Türkiye'nin karşı karşıya olduğu büyük sorunlar yumağından birkaçı olduğunu söylemek mümkündür. Bu değerlendirmeleri ilginç kılan ise, başvekillik makamından günler önce ayrılan önemli bir isim tarafından kaleme alınmuş olmalarıdır. Hüseyin Rauf Bey'in, kendi görev s resinde bu meselelere dair herhangi bir gözlem ve girişimde bulunmamış olması ve sanki bu problemler ilk defa yaşanıyormuş gibi yansıtması dikkat çekici bir tutumdur. Bunun yanı sıra bağımsızlık mücadelesinin hemen ardından Türkiye'nin çözmek zorunda olduğu konu başlıklarını zikretmesi nedeniyle bu değerlendirmeler önemlidir. Asayış, kamu görevlilerinin yolsuzlukları, vergilendirme ve Tekalif-i Milliye meselesi, hapishanelerin durumu, tarım alanlarının iler acısı durumu ve çiftçilerin mağduriyetleri, yeni Türk devletinin acil çözüm bulması gereken başlıklar olarak göze çarpmaktadır.

Kaynakça

T. C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-10-0-0/12-71-3. 24 Ağustos 1923.

BCA, 30-10-0-0/12-71-4, 29 Ağustos 1923.

Alkan, Mustafa. "Hüseyin Rauf (Orbay) (1880-1964)." *Atatürk Ansiklopedisi*, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/huseyin-rauf-orbay-1880-1964/>, __erişim 01 Ekim 2024.

Orbay, Rauf. *Cehennem Değirmi: Siyasi Hatıralarım*, 2 cilt. İstanbul: Emre Yayınları, 1993.

Birinci Mektup⁵

Türkiye Büyük Millet Meclisi
İcrâ Vekilleri Hey'eti Riyâseti
Kalem-i Mahsûs Müdüriyeti
Aded

Konya
24-8-339

Riyâset-i kalem-i mahsûs müdürî Hayati Beye

İcrâ Vekilleri hey'eti reisi Fethi Beyefendi Hazretlerine

Bu def'aki seyâhatim esnâsında mesmû' ve meşhûdum olan husûsât-ı âtîyi zât-ı sâmilere 'arzi vecîbeden add eylerim.

Halk kitlesi 'umûmiyetle sulhun akdinden memnun teferruatıyla ma'lûm-ı 'âlîleri olan asâyîşsizlikten çok müte'essirdir. Esbâb ve 'avâmil bizce tamamen ma'lûm olan jandarmanın bugünkü za'af-ı hâlini şekl-i cedide atf etmek isteyen bedhahlar bulunacağı tabi'î ise de jandarmaların bilhassa bakaya tahrîr ve ta'kîbinde para almak ale'l-ekser bakaya olmayanları da derdest tehdidiyle irtikâya vüs'at vermek yolundaki iptilaları ve aynı suretle bazı ahz-ı 'asker şu'belerinin de irtikâbatı yüzünden 'umûmî ve mütezâyid şikâyet vardır ve bu illetin tamamen değilse de izâlesi için bir ân evvel müessir tedâbir ittihâzı zannımca mübrimâttandır. İntihâbat neticesinde tabi'ü'l-husûl olan bazı gûna iğbirârlar ve bu yüzden şehirlerde bile asâyîşsizlikten şikâyet tarzında me'mûrîn-i mülkiye ve jandarmaya bilhassa intihabatla yakından alakadâr eşrâfın müretteb ve müessir şikâyetleri müstevli kîl ü kâlleri mucib oluyor. Bakaya taharri ve derdesti yüzünden rüşvet almak mes'elesi bilhassa her yerde ızdırâb-âver şikâyâtı müceb olmaktadır.

Tekâlif-i milliye mukabili mazbataların aşâr karşılığı olarak kabul edilmesi hükümete olan i'timâdı i'lâ etmiştir. Bu yüzden bu sene aşâr varidâtı belki biraz noksan zuhur etse bile halkın hakîkî mecnûniyetini mucib olmuştur. On numarolu tekâlif-i milliye emri mücebince ahaliden derç edilen vesâit-i nakliye mukâbili belki tevzi' edilerek bunları ashabına 'ale'l-ekser tesviye edilmemiş bulunduğu tekâlif-i milliye mazbatalarının kabul edilmeyib medar-ı ma'îşetlerini teşkil eden vesâit-i nakliye karşılıklarının i'tâ edilmemesi ashabının 'umûmiyetle mücib-i şikâyet ve zulmü olmaktadır. Bu bâbda amelî bir çare bulunursa kesir olan bu gibilerin de hükümet hakkındaki hürmet ve emniyetleri teza'üf edecektir.

Hapishanelerdeki mevkûfnin muayenata havalelerinin, cürm-i meşhûd harcırahlarının uzun müddet gönderilmemesi ve tahsil edilmemesi serbestisine malik olmayan birçok mevkûfların gıdasızlığını adliye makinesinin hem mes'eledede sakatını mucib oluyor. Aksaray'da tevkifhaneyi gezdim.

⁵ T. C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-10-0-0/12-71-3, Tarih: 24.08.1923.

Mahbusînin halleri tasavvurun fevkinde elîmdir. Kavâid-i sıhhiyeye mutlak olarak adem-i riayetden sarf-ı nazar had ve sârî devresinde bulunan frengili mevkuf diğerleriyle serbest olarak ihtilat etmekde olduğunu gördüm ve diğer biri de bilâ-hüküm üç seneden beri böyle bir mahalde mevkuf bulunmakta ve muhâkemesinin intaç edilememesi aynı liva dahilinde Koçhisar kazasındaki müstantikin bu kadar zamandan beri tahkikatını ikmal edememiş bulunmasına atf olunmaktadır. Aynı tevkifhanede geçen sene yetmiş kişinin gayr-ı sıhhî ahvâl dolayısıyla telef oldukları da hâkimin ifadesinden anlaşılmıştır. Konya'da bulunmaktan bi'l-istifade Çumra'da irva ve iska tertibatını mahallinde tedkik etdim. Azim masrafla vücuda getirilmiş bu müessesenin dokuz senelik harbin netice-i tabi'yyesi olarak kısm-ı mühimmi metruk kalmış ve kanallar dolmuş. Bu yüzden bazı mahallerde feyezân vuku'a gelerek kıymetli arazi bataklığa tahavvül etmiştir. Yakın ve en mühim tehlike Beyşehir gölünün su irtifaini tanzim, bu suretle Konya ovasının su altında kalmasına mani' Karaviran gölünün irtifaini tanzime mahsus bendin önü kâmilten dolmuş bulunmasıdır. Bu sonbahar ve kış şiddetli yağmurlar yağarsa suların tanzimi mümkün olamayarak Konya ovasının su altında kalması ihtimal-i kavîsi gibi çok tehlikeli bir vaziyet hasıl olacaktır. Bir an evvel tathir edilmesi bu mıntıkanın selameti nokta-i nazarından elzemdir. Çare acil olarak altı aydan az bakaya müddeti olan bu havalî efradını evvelce de mukarrer olduğu veçhile nafi'a emrine vererek amele taburları halinde iska sahasındaki kanalların temizlenmesine sevk etmek, bu suretle hem bir felaketin önünü almak ve hem de ebr u kepeç (?) sarfi muhakkak olan dört beş yüz bin lira mikdarı akçeyi iktisad etmiş bulunmak olduğu vârid-i hatır olmaktadır. Konya zürrai şimendüferin el-yevm kabul ettiği tenzilatla İstanbul'da Amerika unlarıyla rekabeti mümkün olmadığını ve bu hal devam ederse vaziyet-i iktisadiyelerinin pek elîm olacağını izah ve rekabeti te'min edecek derecede taarrukadan tenzilat icrasını hükümetimizden istid'a ve istirham eylemektedirler. Erva ve iska sahasında bir ziraat mütehasısının da bulunması çok faydeli olacağını meşhûdat ve mesmûat neticesinde gördüm. Arz ve te'yid-i ihtiram eylerim efendim

Hüseyin Rauf

İkinci Mektup⁶

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti

Kalem-i Mahsus Müdiriyeti

Aded

İzmir

29-8-339

Riyaset Kalem-i Mahsus Müdürü Hayati Beye

1- İkinci maddedeki telgrafnameyi Mahmud Esad Beyefendiye hususi ve zata mahsus olarak vermenizi rica ederim.

2- Mahmud Esad Beyefendi

Güzel samimi İzmir'imize yerleşdim. Çok yorgun başımı hakikaten muhtaç-ı istirahat ve tedavi vücudumu dinlendirmeye çalışıyorum. Bugün arkadaşlarımız Kâzım Nuri ve Nizami Beyler bana müracaatla zat-ı alileri nezdinde âfideki husus hakkında benim de tavassutumu rica ettiler arz ediyorum.

Buradaki senelerden beri kökleşmiş kefere ve emsali hem (?) aynı zamanda alıcı yabancı vatandaşlar bilhassa el-yevm memleket mühim bir servet bırakacak incir ihracında eski oyunlarını oynamaya başlamışlar. Piyasaya incirin külliyetli miktarda gelerek yığılmasını ve bu yüzden fiyatların sükutunu temin ediyorlarmış. Bizim gibi gayri melûf gözlerin bile göreceği merteye ayandır. Yegâne acil çare-i hal dahilden sevkıyatı İzmir'de külliyetli miktarda yığılmayacak vechile idaresini birkaç gün zarfında temin etmek olacak... Böyle bir teşebbüsde bulunulduğu... edilince bile iki günde piyasa yükselmiştir. Bittabi tedkik-i devletleri neticesi acil ve musîb bir karar ittihaz buyurularak İzmir'in iktisaden bilhassa bugünlerde muhtaç bulunduğu hükümetin muavenetine mazhar olacaklarından emin olarak mütesellidirlir. Arz-ı hürmet ve meveddet eylerim efendim.

Hüseyin Rauf

⁶ BCA, 30-10-0-0/12-71-4, Tarih: 29.08.1923.

24.8.1339

11
3

تورکیا بویوک ملت مجلسی
اجرا وکیللری هیئت ریاستی
قلم مخصوص مدیریتی
عدد

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞIVI

یا شه حکم مخصوص مدیریتی جہائی بند
اجرا وکیللری صحتی رئیس قلمی ایک اخفا حضرتینہ
بوزغدی سیاقیم اتانمده سوع و مشہودم اولده خصوصات آتیہی
زات سیرتہ عرضی وجہیہ نہ عدالیرم .

خوہنندلری عمومیتلہ صامتک عقدنہ مسودہ نفعاً تالیہ معلوم عالیہ اولده
اسیئر کلمہ جوہہ متاثر د . اسباب عوامل بزہہ تماماً معلوم
اولده زاتار نہ کیونکی ضعف جانی شکل جدیدہ عطفائتک
ایئرہ بدخواہلر بولہ جفی طبیی ایہ دہ زاتار لرک بالخاصہ
بقایا تحریر و تعقیبہ بارہ آلمہ علی الاکثر بقایا اولمیاندریدہ
دست تہدیدیلہ انظار وسعت وریملک بولندہ کی ابتلا لری
رحمی صورتہ بے اختیار شہرہ زارہ ارتطباتی یوزندہ محض و قدائیہ
نظایات وارد د و بوعقدک تماماً دکتہ دہ اارسی ایچوہ بآنہ اول
موت تہدید اکادمی تضحیہ میلانند . اتحایان تیحی سنہ جید الحصول اولده
بہرکونما اعتبار لر و بیوزندہ سہرودیلہ ایئر کلمہ نظایت طرزندہ
تأمینیک و زارہ باکام اتحایانہ یقینہ جلا قدر ایئرک رتبہ دستور
نظایات سونی جید و کمالی سہبہ اولو . بقایا تحریر و دروشی یوزندہ
بوت المہ سہبہ ایچام لہ یردہ اخلا بآدر نظایات سہبہ اولقدور .

030	10	12	7/3
-----	----	----	-----

جوایا یازیلجی اوراقہ ؛ جواب اولدیغی محرراتک تاریخ ونومرو سناکہ درجی رجا اولدور .

-3-

11
3

تورکيا پوپولش ملت مجلسی
اجرا وکیللری هیئتین ریاستی
قام مخصوص مدیریتی
عدد

مستند

تعاریفی تعقیب مقرران اعلا...
 بوغوزونه بوینه اعلا...
 حقیقه موقیته موقیته...
 دساتر قیسه تعقیب...
 اعطا ایتمس ایجاب...
 حصار بیچاره...
 قضاغیا...
 حسی زوده...
 دیکن ایلمس...
 هم صغوره...
 قورک قوشه...
 دوره...
 قوشه...
 حمال...
 بوقه...
 کینه...
 اصلا...
 واسقا...
 شونه...
 قنار...
 کور...

۵۳۵	۷۰						
-----	----	--	--	--	--	--	--

آقره

11

3

تورکيا بويوک ملت مجلسی
اجرا وکیللری هیئت ریاستی
قلم مخصوص مدیریتی
عدد

صورتیه قونیه اوده سنه صد ائنده قانیه مانع قره ویرانه کونک ارتقا
 نظر نئله بئک اولن لایه کلسه بولونسه و بو صولک بزر و قیسه شکی
 یاکولار مانع صولک تئلی سده اولوب کت قونیه اوده سنه صوالنده قانیه
 چک قونیه کبی چوره تکرار بر صغیه حله اولوب قهرده بر آه اوله نظیر ایلس بو
 صغیه قهر سون قله قاننده ائنده حله اولوب قهر اولوب قهر ائینه آه بقایا
 سنی اولوب بو حوالی اوزاری اوجی وه قهر اولوب قهر ائینه آه بقایا
 حله طابورل حاکمه اسقا سا حله کبی قانلار کتیمسه بوسه ائله
 بو صورتیه بئر نئلک اولن ائله کیم ده ایرکیچ صرمن صغیه اولوب درت
 بشو بیلک لرا سقاره آقیدی اقتصاد ایتمه بولونسه اولوب وار و حال
 اولوبده و قونیه زراعی سغیه و قونیه ایوم قبول ائیلدی تئز یاز
 استانبولده اریقا اولوب قونیه قانیه اولوب قونیه ایضاح و قانیه قانیه
 وضعیت اقتصادیه لر بیلک بئک ایتم اولوب قونیه ایضاح و قانیه قانیه
 ایله حله و بجه ده قهر و نه تئز یاز اجرائی حله و قونیه
 استدعا و استدرام ایلمده و لر ارا و اسقا سا حله سنه
 بئر زراعت متخصصک ده بولونسی حله قانیه لای اولوب قونیه
 شعورک و سعوات قیوسه کوروم عهده و تأیید امدام ایلم قونیه
 حله و قونیه

ایتمه قونیه قانیه
اسعی حقی

آصا
تیب

830	10	3	1911	3
-----	----	---	------	---

اوراقه ایتمه
بجه نئیم ایتمه

جوابا یازیلدی اوراقه 1 جواب اولوب بئر عهده کتیم و نومبر و سنه کتیم درجه دجا اولوب و نه

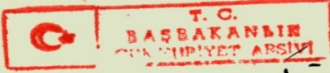
1
099

تورکيا بويولشمات مجلسی ریاستی

قلم مخصوص مدیری
عدد

11
4

۲۲۹ - ۸ - ۹۹

ریاست قلم مخصوص مدیری های به

۱- بلغی ماده ده کی حفاظت می محمود اسد به افغی خصوصی و زانه
خصوصی اولر و برکتی های ایم

۲- محمود اسد به افغی :

کوزل صمیمی از میزده یلشم هومه یوغوره با سنی حقیقت
محتاج استقامت و تدای طوری دینلندیرمده های لیوم
یونومه اقداریمتر لاطم توری و نظمی بکد با مراجعته
زان عالیبری نزدن آتیده کی خصوصی هغه نیم ده تو طمی
های اتیدله عهد اییم

یوراده کی نلردنیزی کولشمه کی قاره و مالکی

همه و نظرد... آلبی بیانجی و طنداشلر بالفامه ایوم مملکت مهم
شروت یراقچه انجیر اخراجنده اسکی او یونورتی
اونیامغه یا شلشمه بیام به انجیر کطیلی مندره

جواباً یازیلجیق اوزانه ؛ جواب اولدیغی عمر انک تاریخ ونوسروسنک رسمی دجا اولدور .

030	10			12	71	5
-----	----	--	--	----	----	---

11
4

تورکيا بويوک ميات مجاسی ریاستی

قلم مخصوص مندرقی
عدد

آقره
۲۳۹

صیغه

کله ایسورلریمه بزم کی غیر مألوف کوزلرک بیله کوره کله ایسورلریمه بزم کی غیر مألوف کوزلرک بیله کوره کله ایسورلریمه بزم کی غیر مألوف کوزلرک بیله کوره

رتبه عیالدر - یقاته عاهیل چاره عمل دا ایلدنه سوبایحی

ازمیده کطیبای مقارده بیقارمه جیه و جیلیم اداره سی

یر قانع کوره خرافنده تأسیه اینک اولر جیه ... بولم

یرتیشده بولوتیلدیجی ... ایلیجیه بیله ایکی کونده

بیله یوکلمشد - بالطبع ترصیه دولتلری تیجیه سی عاهیل

و مصیب یر قرا - اتحاد بیدریمه ازمیرک اقتصاداً

بالفاحه بو کوندرده مستاع یولوشیجی حکومتک معاوتنه

نظر اولر قیقدننه امیه اولر یوقه مقیدلرک . عهده صوفت

و معدوت ایلام ایتدم . حیه روف

بایسته قلم منصوص باشطانی
اسماعیل صوف

آ. ا. ا.

احذافه
بیرینجی قلم ایستنه عیالدر

جواباً یازیلدیجی اوراقه ، جواب اولدیجی عهرا آنک تاریخ و نوموراسک درجی رجا اولنور .

030	W			12	71	4
-----	---	--	--	----	----	---